

مبانی، اصول و فنون آموزش هنر در دوره های ابتدایی

محمد ذوالقدری

سرشناسه : ذوالقدری، محمد، ۱۳۴۷ -
 عنوان و نام پدیدآور : مبانی اصول و فنون آموزش هنر در دوره ی ابتدایی / محمد ذوالقدری
 مشخصات نشر : زنجان، صفیر سیمرغ، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری : ۱۶۸ ص: مصور (بخشی رنگی).
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۱۹۰-۵-۰، ریال ۱۲۰۰۰۰.
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : هنر -- راهنمای آموزشی.
 رده بندی کنگ : ۱۳۹۳ ذ ۹ ۹ / ۵ / ۱۱۴۰ LB
 رده بندی دیسی : ۳۷۲ / ۵۲ :
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۲۵۱ / ۴

مبانی اصول و فنون آموزش هنر در دوره ی ابتدایی

نویسنده: محمد ذوالقدری

ناظر چاپ: اسد نصیری

طراح جلد: آقای حسینی

صفحه آرا: مریم جعفری

عکاس: حمیدرضا بازرگانی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۱۹۰-۵-۰

ISBN: 978-600-94190-5-0

simorghpublication@gmail.com
 safirsimorgh.blogfa.com

مراکز پخش: خداینده (قیدار)، جاده زنجان - قیدار، جنب باربری نصیران. تلفن: ۰۲۴۲۴۲۲۷۷۹۷
 زنجان، سعدی وسط، روبروی پاساژ ایران زمین، کد پستی: ۴۵۱۴۶۹۵۱۶۸. تلفن: ۰۲۴۱۳۲۶۵۱۸۶

سخن‌ناشر

سپاس بی‌کران به پیشگاه ادبی به عشق را آفرید و آدمی را به شرف علم، تاج «کرمن» بر سر نهاد؛ و نیز از معلم حسین که «یک حرف و دو حرف» بر زبانمان نهاد تا آموزگاران دبستان و استادان دانشگاه که بیت جان سوختند و طریق زندگی آموختند.

هنر، گونه‌یی از معرفت است، معرفتی که با «احساس» آغاز می‌گردد، با «عاطفه» درونی می‌شود و با «دریافت شهودی» به انجام می‌رسد. انداز مسیر شناخت هستی، کار را از «حس کردن» چیزها شروع می‌کند؛ این دریافته‌ی حس برای این که ادراک شود یا باید از رهگذر «عاطفه» به «معرفتی هنری» تبدیل شود یا به «ری تعقل و خرد» به «شناخت علمی» منجر گردد. در آفرینش هنری، هنرمند آن چه را به یاری حواس خویش احساس کرده به درون می‌برد و به یاری تخیل، از آن، تصویرهای ذهنی ویژه‌یی می‌سازد و آن گاه به یاری ابزاری مناسب بدان عینیت می‌بخشد تا قابل انتقال به دیگری گردد. (درس نامه‌ی زبان و ادبیات فارسی، دکتر تورج عقدایی، (۱)

با توجه به این اصل مهم، کتاب حاضر علاوه بر آن که به کلیاتی درباره‌ی تعاریف هنر و اهداف چندگانه‌ی درس هنر دوره‌ی ابتدایی می‌پردازد، به نقش هنر در آموزش سایر دروس و ضرورت ایجاد علاقه و تأثیر آن بر خلاقیت دانش آموزان نیز پرداخته و آن را مورد کنکاش و بررسی قرار می‌دهد که به توسط یکی از دبیران با تجربه، هنرمند و خوش ذوق آموزش و پرورش جمع آوری شده است.

انتشارات صفیر سیمرغ افتخار دارد که برای رشد و شکوفایی فرهنگ و هنر این مرز و بوم یکی از کاربردی‌ترین و علمی‌ترین کتاب‌های کمک آموزشی را برای پژوهندگان و معلمان ارجمند هنر تقدیم می‌دارد و برای هنرمند دانش دوست و نویسنده‌ی ارجمند جناب آقای «محمد ذوالقدری» نیز از خداوند متان سربلندی و شادکامی مسئلت درود.

من الله التوفیق

مدیر مسئول انتشارات صفیر سیمرغ

رقیه عباسی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	بخش اول: کلیات
۵	مروری بر تعاریف هنر از دیدگاه‌های مختلف
۶	تربیت هنری
۶	رویکردهای تربیت هنری
۶	رویکرد کودک‌محوری
۷	رویکرد تلفیق رشته‌های هنری
۷	رویکرد پرورش خلاقیت
۸	رویکرد یادگیری مشارکتی
۹	رویکرد پرورش تفکر منطقی و تفکر منعطف
۹	رویکرد پرورش حس کنجکاوی و جست‌وجوگری
۱۰	رویکرد پرورش حس زیباشناسی
۱۱	اهداف برنامه‌ی درسی هنری
۱۱	سطح دانش
۱۱	سطح مهارت
۱۱	سطح نگرش
۱۲	نقش هنر در آموزش سایر دروس
۱۴	ضرورت ایجاد علاقه به هنر در کودکان
۱۵	آموزش هنر به کودکان پیش دبستانی
۱۸	آموزش هنر به کودکان دبستانی
۲۰	تأثیر آموزش هنر بر خلاقیت
۲۰	تعریف خلاقیت
۲۱	ویژگی‌های فرد خلاق
۲۲	هنر زمینه‌ساز خلاقیت
۲۵	بخش دوم: محتوای حوزه‌های هنری قابل طرح در مدارس ابتدایی
۲۷	فصل اول: ارتباط با طبیعت
۳۱	فعالیت‌های کارگاهی
۳۲	فعالیت اول: نقطه
۳۲	فعالیت دوم: خط و ریتم
۳۳	فعالیت سوم: خط، ریتم و شکل
۳۳	فعالیت چهارم: خط، شکل و رنگ

۳۴	فعالیت پنجم: نقش و بافت
۳۵	فصل دوم: نقاشی
۳۷	ویژگی‌های نقاشی کودکان
۳۷	تخیل، تصور و تجسم
۳۷	بیان خویشتن کودک
۳۸	ناآگاهانه بودن
۳۸	قالب شکنی
۳۸	ساد سازی، شفافیت و تلخیص
۳۹	صدای
۳۹	آره گرا
۳۹	تربه گری
۳۹	نماد گری
۴۰	اجتماع زبانی ها، سخن های مختلف
۴۰	نکات مهم آموزش خلاقیت در زنگ نقاشی
۴۱	شناخت حوزه نقاشی یک مفاهیم آن
۴۱	قدم اول آموزش
۴۱	آموزش نقاشی به کودکان زیر ۶ سال
۴۱	بهترین سن آموزش نقاشی
۴۱	رنگ ها
۴۲	نماد رنگ ها
۴۳	موضوع نقاشی کودکان
۴۳	آدمک
۴۳	خانه
۴۳	درخت
۴۴	خورشید و ماه
۴۴	اتومبیل
۴۴	آسمان و زمین
۴۴	حیوانات
۴۴	خط
۴۵	فضای نقاشی
۴۵	نقاشی با موضوعات آزاد
۴۵	نقاشی با موضوعات معین
۴۶	چاپ
۴۷	معلمان به عنوان حلال مشکلات
۴۷	کودکانی که نقاشی دیگران را مورد انتقاد قرا می دهند
۴۷	کودکانی که کپی و تقلید می کنند
۴۷	کودکانی که از نظر هنری رشد نمی کنند
۴۷	کودکانی که تلاش نمی کنند
۴۷	کودکانی که نمی خواهند کثیف و آلوده شوند
۴۸	کودکانی که از نقاشی اجتناب می کنند

۴۸	کودکانی که نمی‌دانند چه چیزی نقاشی کنند
۴۸	کودکانی که نقاشی خود را دوست ندارند
۴۸	کودکانی که انتظارات غیر منطقی دارند
۵۱	فعالیت‌های کارگاهی
۵۲	فعالیت اول: نقاشی با موضوع آزاد
۵۲	فعالیت دوم: نقاشی با موضوع معین
۵۳	فعالیت سوم: چاپ انگشتی
۵۳	فعالیت چهارم: چاپ دستی ابزاری
۵۳	فعالیت پنجم: تلفیق نقاشی با سایر هنرها
۵۵	فصل سوم: کار دستی
۵۷	انواع کار دستی
۵۷	شکل‌سازی با کاغذ و یا چه
۵۸	کار دستی: مداد طلسم و دور ریختنی
۵۸	حجم‌سازی و گل
۶۱	فعالیت‌های کار دستی
۶۲	فعالیت اول: شکل‌سازی با کاغذ
۶۲	فعالیت دوم: پازل و گسترش تصویر
۶۳	فعالیت سوم: شکل‌سازی با پارچه‌های رنگی و گلدان
۶۳	فعالیت چهارم: کلاژ عکس
۶۳	فعالیت پنجم: کار دستی با مواد طبیعی
۶۴	فعالیت ششم: ایجاد نقش روی گل
۶۴	فعالیت هفتم: ساختن ظروف و حجم‌های رنگی با روش انگشتی
۶۵	فعالیت هشتم: ساختن ظروف گلی به روش فیله ای
۶۶	فعالیت نهم: تلفیق کار دستی با سایر هنرها
۶۷	فصل چهارم: موسیقی و تربیت شنوایی
۶۹	دیدگاه روان‌شناسی تعلیم و تربیت
۷۰	نقش موسیقی در رشد جامعه شناختی کودکان
۷۰	موسیقی محلی، ادبیات شفاهی و فرهنگ عامه
۷۱	کاربرد موسیقی در فرایند یاددهی - یادگیری
۷۳	فعالیت‌های کارگاهی
۷۴	فعالیت اول: ترانه و سرود
۷۴	فعالیت دوم: سرود جمهوری اسلامی
۷۴	فعالیت سوم: موسیقی مذهبی
۷۵	فعالیت چهارم: موسیقی محلی
۷۵	فعالیت پنجم: تلفیق موسیقی با سایر هنرها
۷۷	فصل پنجم: ادبیات کودکان
۷۸	شعر کودک و ویژگی‌های آن
۷۹	قصه و جایگاه آن
۸۱	قصه و کارکردهای آن
۸۲	قصه و ویژگی‌های آن

۸۲	قصه گو و وظایف آن
۸۵	فعالیت‌های کارگاهی
۸۶	فعالیت اول: شعرهای کودکانه
۸۶	فعالیت دوم: تعریف خاطره
۸۶	فعالیت سوم: قصه گویی
۸۷	فعالیت چهارم: تصویرخوانی
۸۷	فعالیت پنجم: کامل کردن قصه ناتمام
۸۸	فعالیت ششم: تلفیق قصه با سایر هنرها
۸۹	فصل ششم: نمایش خلاق
۹۰	اجرای نمایش خلاق
۹۱	برگه‌های نمایش خلاق
۹۴	رویکرد نمایش خلاق
۹۴	اصول اجرای نمایش خلاق
۹۴	دلایل استفاده از نمایش خلاق در کلاس
۹۵	روش‌های اجرای نمایش خلاق
۹۵	حرکات ریتمیک
۹۵	پانتومیم
۹۶	شخصیت سازی
۹۶	بداهه پردازی
۹۹	فعالیت‌های کارگاهی
۱۰۰	فعالیت اول: حرکات ریتمیک
۱۰۱	فعالیت دوم: پانتومیم
۱۰۱	فعالیت سوم: شخصیت سازی
۱۰۲	فعالیت چهارم: بداهه پردازی
۱۰۳	فعالیت پنجم: اجرای نمایش (تلفیق با سایر هنرها)
۱۰۵	فصل هفتم: آشنایی با میراث فرهنگی
۱۰۹	فعالیت‌های کارگاهی
۱۱۰	فعالیت اول: قصه گویی، نقاشی و تربیت شنوایی
۱۱۰	فعالیت دوم: کار دستی و تربیت شنوایی
۱۱۱	فعالیت سوم: قصه گویی، نقاشی و تربیت شنوایی
۱۱۳	بخش سوم: طراحی آموزشی و ارزشیابی
۱۱۵	طراحی آموزشی روزانه برای یک رشته ی هنری
۱۱۵	گام اول: ایجاد انگیزه
۱۱۵	گام دوم: تعیین فعالیت (فکر کردن و پرورش ایده ی هنری)
۱۱۵	گام سوم: انجام دادن فعالیت (طی فرایند تبدیل ایده به تولید محصول هنری)
۱۱۶	گام چهارم: جمع بندی یا جمع آوری تولید هنری و برگزاری نمایشگاه
۱۱۶	گام پنجم: ارزشیابی
۱۱۷	تشویق
۱۱۹	منابع
۱۲۷	تصاویر

امروز در جامعه‌ی جهانی و در عصر دانایی، کشوری صاحب قدرت و سرمایه محسوب می‌شود که دارای رویکردی نو، انسانی خلاق، فکور و متعهد باشد. لذا بسیاری از کشورها برای رویارویی مناسب و سازنده با تحولات عظیم بشری و همچنین برای ایجاد زمینه‌ی لازم برای تحول در نظام‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و ... به پرورش توانایی‌ها و مهارت‌های فکری این سرمایه عظیم پرداخته‌اند. چنانچه تحولات جامعه قبل از آن که در گرو ثروت‌های طبیعی کشور باشند، ریشه در رشد نیروی انسانی آن دارند و در این رهگذر، آموزش و پرورش نقش اساسی و آموزش هنر نقش کلیدی را ایفا می‌کند.

جهان امروز دستخوش تغییرات شگرف و تحولات بنیادین است. تأثیر تحولات در عرصه‌های گوناگون علمی، لحظه به لحظه ساختار و چهره‌ی دنیای اطراف را دگرگون می‌سازد. از همین رو، معلم برای همراه شدن با این فرایند پویا، بدون تردید باید بیشتر بیاموزد و همچنین روند تکاملی آموزه‌های خود را با علم و فن درآمیزد و آن‌ها را با اشکال نوین آموزشی بکار گیرد. چرا که معلم و مربی وقتی موفق است که دارای دانشی گسترده و عمیق باشد. او هر چه بیشتر بداند، به همان اندازه نیز درهای تازه‌ای به روی کودکان می‌گشاید. با نیت به موارد اشاره شده در می‌یابیم که برای انتقال فرهنگ و هنر غنی و با ارزش ایرانی و ملی باید به تربیت و پرورش نیروی انسانی بپردازیم که ماهیت این فرهنگ و هنر را عمیقاً درک کرده و دارای دانش نظری، مهارت‌های علمی و نگرش‌های لازم معلمی باشد. به گونه‌ای که استعدادهای ذاتی دانش‌آموزان را از طریق شیوه‌های متنوع آموزشی و بر مبنای هوش‌های چندگانه، کشف و شکوفا ساخته و قوه‌ی ابداع، ابتکار و خلاقیت آن‌ها را برای رسیدن به هدف غایی آموزش و پرورش که همانا، تربیت انسان مطلوب است، پرورش دهد.

این کتاب سعی دارد تا کارشناسان، معلمان و دانشجویان را با کلیات، اصول و فنون آموزش هنر در مدارس ابتدایی بیش از پیش آگاه سازد. با توجه به هدف مذکور کتاب در سه بخش و هفت فصل تدوین شده است که خواننده محترم در بخش اول با کلیاتی درباره‌ی تربیت هنری و رویکردهای آن، اهداف برنامه‌ی درسی هنر، نقش هنر در آموزش سایر دروس و ضرورت ایجاد علاقه، هنر و تأثیر آن بر خلاقیت آشنا می‌شود. در بخش دوم با محتوای حوزه‌های هنری قابل طرح در مدارس ابتدایی که شامل هفت فصل؛ ارتباط با طبیعت، نقاشی، کار دستی، موسیقی و تربیت شریایی، ادبیات کودکان، نمایش خلاق و آشنایی با میراث فرهنگی می‌باشد، آشنا شده و در پایان هر فصل فعالیت‌های عملی و کارگاهی با رویکرد فعالیت‌های تلفیقی پیشنهاد شده است. در بخش سوم با ارایه‌ی آموزشی و ارزشیابی و اصول آن‌ها آشنا می‌شود و نهایتاً در آخر، تصاویر مربوط به مبانی و اصول در داخل فصل گنجانده شده است. که امید است مورد استفاده و پسند خاطر خوانندگان ارجمند قرار گیرد و خطاهای نگارنده را به دیده اغماض بنگرند و عزیزان هنرمند پیشنهادات و نظرات اصلاحی خود را از این بنده دریغ نفرمایند.

در پایان بر خود وظیفه می‌دانم از رسمات و بی‌شعور محترم انتشارات صفیر سیمرخ سرکار خانم رقیه عباسی و همچنین از مساعدت‌های بی‌شمه‌ی جانبیه و بی‌دریغ دوستان عزیز و ارجمندم آقایان؛ اسد نصیری، حمیدرضا بازرگان، محمد کد، حسن حبیبی، رضا نجف‌لو و سرکار خانم مریم جعفری مراد و دانشجویان ساعی دانشگاه آزاد اسلامی راج خدابنده و دانشگاه فرهنگیان (پردیس شهید بهشتی) زنجان، همسر و فرزندانم و همچنین دیگر کسانی که در شکل‌گیری، تدوین و انتشار این اثر نقش داشته و مشوق و یاور بی‌منت بودند صمیمانه تشکر و سپاس عرض کنم.